

## The Big Society

In het Verenigd Koninkrijk is een nieuw ‘sociaal geëngageerd’ conservatisme in de maak. De rode conservatief Phillip Blond is daar de geestelijk leidsman van. Begin februari sprak hij in Amsterdam de burgerschapslezing uit. Jos van der Lans volgde hem via internet, en zag dat Blonds boodschap nog niet echt bij Jan Marijnissen wilde aankomen.

Ik was te laat. Het aanmeldingsformulier op de site van het Amsterdamse politiek-culturele centrum De Balie meldde mij dat de zaal al helemaal was uitverkocht. Ik kon wel op een reservelijst worden gezet of ik kon, zo las ik, de bijeenkomst live volgen via het internet. Zo kwam het dat ik op maandag 7 februari de eerste De Publieke Zaak Burgerschapslezing thuis bijwoonde. Achter mijn computer zag ik ruim een uur de Engelse filosoof en politicoloog Phillip Blond aan het woord.

De 45-jarige Phillip Blond (rechts op de foto) is de oprichter van de denktank ResPublica die de intellectuele zuurstof levert voor de conservatieve regering van David Cameron. Blond geldt als ideeënleverancier en ideoloog van The Big Society, het grote transformatieproject van de nieuwe rechtse Engelse regering. Zijn reputatie is aan een internationale opmars begonnen na publicatie, nu bijna een jaar geleden, van zijn boek *Red Tory. How Left and Right Have Broken Britain and How We Can Fix It*.



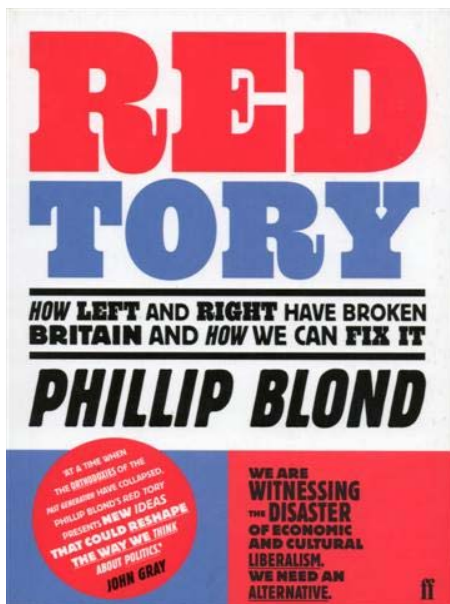
Red Tory? Een rode conservatief? Kan dat eigenlijk? In Nederland zouden we dan moeten denken aan een linkse Hans Wiegel of een rode Maxime Verhagen en dat is, laten we wel wezen, zo goed als onvoorstelbaar. Toch is het betoog van Phillip Blond in tal van opzichten aansprekend. Dat komt omdat hij een reanimatie bepleit van wat hij als de ware conservatieve wortels identificeert en die hebben te maken met gemeenschapszin, met menselijke relaties, met ethiek, met deugden, met samenleven. Hij haalt fel uit naar de beroemde uitspraak van Margaret Thatcher ‘*There is no such a thing as society, there are only individuals and their families*’. Desastreus noemt hij dit denken en hij pleit er voor dat conservatieven hun passie voor de society weer hernemen. Het waren immers de conservatieven die in de negentiende eeuw zich het lot van de armen aantrokken, voorop gingen in de strijd tegen de slavernij en in tal van opzichten de fundamenteën sloegen van het de moderne verzorgingsstaat.

Dat verhaal is voor het Verenigd Koninkrijk te vertellen, bijvoorbeeld aan de hand van de conservatieve staatsman Benjamin Disraeli (1804-1881) die als conservatieve premier zich inzette voor verbetering van de omstandigheden van de arbeidersklasse in Engeland. Maar dat verhaal gaat ook op voor Nederland. Kijk bijvoorbeeld naar het conservatieve kabinet-Pierson (1897-1901), dat verantwoordelijk was voor een indrukwekkende lijst sociale wetgeving: uitbreiding van de leerplicht tot 12 jaar (1900), de woningwet (1901) die sociale woningbouw stimuleerde, de ongevallenwet (1901), de eerste sociale verzekeringswet tegen

bedrijfsongevallen (1901), kindwetten waarmee ouders uit de ouderlijke macht konden worden ontheven, en gezondheidswetgeving (1901), die gezondheidsinspecteurs aan het werk zette.

## Autarkische individuen

Dit ware conservatisme is, in de ogen van Phillip Blond, gekaapt door het liberalisme, de dominante vorm van denken in de 20<sup>e</sup> eeuw, die uiteindelijk ook het socialisme in een houdgreep heeft genomen. Hij wijdt daar in zijn boek een uitgebreide en interessante beschouwing aan. Het liberale denken installeerde een beeld van een samenleving die gebouwd is op *'selfsufficient individualism'*, een soort autarkisch bestaan van individuen. Rechts streefde deze status van burgers na door zich sterk te maken voor een economisch liberalisme waarin de markt de drijvende kracht was; links probeerde hetzelfde te bereiken in



de vorm van een sociaal liberalisme waarin de staat de allesbepalende factor werd. De instrumenten waren verschillend, maar de stip aan de horizon was voor beide politieke stromingen hetzelfde: een zichzelf bedruipend individu. Thatcher en Blair deden zich voor als elkaar tegenpolen, maar in de analyse van Blond vormden zij twee kanten van eenzelfde medaille: het (neo)liberalisme.

De resultaten daarvan hebben een verwoestende uitwerking gehad, vooral aan de onderkant van de samenleving, bij die sociale groepen die het minst in staat waren de gevolgen te dragen. De lijstjes die Blond daarvoor in stelling brengt lijken wel wat op die van Theodore Dalrymple: toename scheidingen, toename eenoudergezinnen, afwezige vaders, verwaarloosde opvoeding, uiteenvallende families, onderlinge onverschilligheid, anonimisering van relaties en consumptief gedrag. Meer in zijn algemeenheid heeft de eeuw van het liberalisme gezorgd voor een

vernietiging van sociale gemeenschappen en een toenemende afhankelijkheid van de staat of statelijke voorzieningen.

De analyse van Blond kent aanmerkelijk meer intellectuele diepgang dan hier in een paar alinea's kan worden weergegeven. Tijdens zijn lezing in De Balie is zijn verhaal een welbespraakte aaneenrijging van grote analyses, begrippen en verbanden. Een degelijke empirische onderbouwing is niet zijn grootste zorg. Hij spreekt liever tot de verbeelding. Zijn project is vooral politiek-ideologisch: hij zoekt een uitweg uit het individualisme, het marktdeken en het etatisme. Een weg waarin het conservatisme thema's als armoede en ongelijkheid weer toe-eigent en waarin links haar onverschilligheid over oude conservatieve thema's als gemeenschapszin, deugden en moraal weet te overwinnen. Blond wil economie en gemeenschap weer bij elkaar brengen, dat betekent ontstatelijking, verregaande decentralisatie en een verplaatsing van beslissingsmacht naar lokale verbanden. Zijn programma laat zich samenvatten in drie re-animatieleuzen: *re-moralize the market*, *re-localize the economy* en *re-capitalize the poor*.

Blond bestrijdt dat dit een nostalgisch of romantisch programma is, dat het een terugkeer zou zijn naar de geborgenheid van het verleden. Dat vindt hij flauwekul, volgens hem is hij op het spoor van een nieuw soort denken dat in moderne samenlevingen juist de 21<sup>e</sup> eeuw vorm gaat geven. Als hij over gemeenschappen praat, spreekt hij niet over oude dorpsachtige enclaves, maar over beweeglijke lokale netwerken, die zich door moderne technologie aaneenschakelen. In *de Volkskrant* liet hij in juni optekenen: 'Om oplossingen te

vinden moet je sociale media gebruiken en andere communicatievormen om nieuwe lokale gemeenschappen te stutten en nieuwe lokale financiering van de grond te krijgen. Neem een voorbeeld aan voetbalclubs. Dat zijn lokale organisaties die veel betekenen voor mensen. We moeten weg van al die gecentraliseerde instituties, en nieuwe ruimtes vullen op regionaal of stedelijk niveau. Dat is een 21ste-eeuwse manier van doen.'

Het aantrekkelijke van het denken van Phillip Blond is dat hij linkse en rechtse kritiek bij elkaar brengt. Kritiek op het marktdenken, kritiek op de bureaucratische staat, kritiek op de cultuur van individualisering, kritiek op het consumptiemaatschappij, kritiek op het hedonisme, kritiek op de afzijdigheid en onverschilligheid, in zijn betoog valt het allemaal op zijn plaats, waardoor hij zowel linkse als rechtse denkers met zijn analyse aanspreekt.

### **Intellectuele diepgang**

Het was dan ook niet verwonderlijk dat voormalig SP-voorman Jan Marijnissen, aan wie tijdens de Balie-bijeenkomst de eer was toebedeeld om op Blonds betoog te reageren, eigenlijk moest erkennen dat hij het in alles met hem eens was. Op een punt na: de rol van de staat. Blond benadrukt de vernietigende kracht van de staat, Marijnissen hecht vast te houden aan de beschermende kracht van de overheid, de staat als schild tegen de armoede, als scheidsrechter tegen onrecht als instrument tot verandering.

Dat ene punt is natuurlijk wel cruciaal. Phillip Blond reanimeert de 'society' door de krachten die de vitaliteit van de samenleving teniet doen, de staat en de markt, terug te dringen. Marijnissen reageert daarop met een klassiek linkse reflex: hij wil wel de markt beteugelen, maar niet de rol van de staat verminderen. Dat is jammer, want daarmee ontloopt hij in feite het debat.

In Engeland is dat wel anders. Daar heeft het Camerons concept *The Big Society* de discussie in de (linkse en rechtse) intellectuele gelederen flink op scherp gezet. Natuurlijk is daar ook de voorspelbare kritiek te beluisteren dat *The Big Society* niets meer is dan een ideologisch sausje voor draconische bezuinigingen, maar tegelijkertijd verschijnen er ook studies waarin het concept op zijn merites wordt onderzocht. Dan gaat het om interessante vragen als: Wat zijn dat eigenlijk 'sustainable communities'? Wat is de nieuwe rol van de lokale overheid? Hoe kunnen burgers meer zeggenschap krijgen over de publieke sector? Dat zijn- ook voor Nederlanders - interessante vragen waarbij denkers buiten de geijkte politiek-ideologische paden proberen te treden.

Wie die publicaties bekijkt kan wachten op het moment dat deze discussies naar Nederland overwaaien. Wat dat betreft was het regeerakkoord een enorme (intellectuele) teleurstelling. Rechts draait in Nederland nog een oude langspeelplaat af, waarin weinig tot niets doorklinkt van de nieuwe concepten die de conservatieven in Engeland proberen te ontwikkelen. Cameron heeft geen anti-islamitische agenda nodig, hij neemt thema's als armoede, duurzaamheid en ontwikkelingssamenwerking serieus, hij installeert een andere vorm van conservatief denken, die ook links voor nieuwe intellectuele uitdagingen zet.

Daar is in ons land nog niet een begin van te bespeuren. Hier gaat het om een boerka-verbod, visieloze bezuinigingen en bureaucratisch-decentraliseren en is van een wezenlijke, intellectueel aantrekkelijke aanval op de bureaucratie en het marktdenken nauwelijks sprake.



Als er al iets van een andere filosofie doordringt dan komt het niet verder dan beleidsmatige formuleringen over de eigen verantwoordelijkheid van burgers.

Phillip Blond laat zien dat dat een armoedig antwoord is. Misschien moet Mark Rutte zijn boek eens gaan lezen. Want in onze ploeterende Lage Landen kunnen we wel wat meer politiek-intellectuele diepgang gebruiken.

*Jos van der Lans is cultuurpsycholoog en publicist. Zie: [www.josvdlans.nl](http://www.josvdlans.nl).*